

Kontrollkäik **SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliinikusse**

(1) Õiguskantsleri nõunikud viisid 12.11.2010 läbi etteteatamata kontrollkäigu SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliinikusse (edaspidi kliinik).

Terviseametist saadud andmete kohaselt on kliinikus 30 Eesti Haigekassa poolt rahastatavat ravikohta. Kontrollkäigu läbiviimise ajal tööl olnud isikutelt saadud andmete kohaselt on osakonnas kokku 22 ravivoodit, millest 7 on akuutosakonnas ja 15 üldosakonnas. Kontrollkäigu toimumise ajal viibis akuutosakonnas ravil 4 isikut ja üldosakonnas 12 isikut.

Kontrollkäigu läbiviimise ajal (algusega kell 5.00 hommikul) viibis kliinikus tööl 3 töötajat – 1 õde ja 2 hooldajat. Nii akuut- kui üldosakonnas viibib öisel ajal 1 hooldaja ning tööl olev õde teenindab kogu maja. Ohjeldamisvajaduse tekkimisel öisel ajal kutsutakse töötajate sõnul viivitamatult välja arst, kelle korraldusel ohjeldusmeetmeid kohaldatakse.

Kliinikus viiakse läbi nii tahtest olenematut ravi kui kohaldatakse ohjeldusmeetmeid. Kliiniku akuutosakond asub hoone II korrusel ja üldosakond III korrusel. Eraldamisruum asub kliiniku II korrusel. Terviseameti andmetel on Pärnu Haiglas november 2010 seisuga ohjeldusmeetmeid rakendatud 2010. aastal 11 korral, üle 24 tunni meetmeid kohaldatud ei ole. Võimalik on ohjeldusmeetmete rakendamisel ka haiglaga lepingulistes suhetes olevate turvatöötajate abi kasutamine.

Kontrollkäigu toimumise järgselt edastati õiguskantslerile järgmised dokumendid:

1. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku akuutosakonna sisekord;
2. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku depressiooniosakonna sisekord;
3. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku üldosakonna sisekord;
4. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku akuutosakonna kodukord;
5. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku depressiooniosakonna kodukord;
6. SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku üldosakonna kodukord;
7. Juhend ohjeldusmeetmete rakendamiseks tahtest olenematu vältimatu psühhiaatrilise abi osutamisel;
8. EKR – elekter-konvulsioonravi info- ja patsiendi nõusolekuleht;
9. Pretensioonide menetlemise juhend;
10. Pretensioonidele vastamise juhend;
11. Psühhiaatrikliiniku sisekoolitusplaan 2010.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kas osakonnas on tervishoiuteenuste osutamisel tagatud isikute põhiõigused ja –vabadused.

Samuti teostati järelkontrolli õiguskantsleri poolt 05.09.2007 sama asutuse kontrollimise käigus tehtud soovitude täitmise osas¹. Kontrollkäigu tulemusel tegi õiguskantsler tervishoiuteenuse osutajale järgmised soovitusel:

¹ Kontrollkäigu kokkuvõtte kättesaadav elektrooniliselt aadressil http://www.oiguskantsler.ee/public/resources/editor/File/Kokkuv_te_P_rnu_Haigla_PsK.doc.

1. Luua uus ja nõuetele vastav ohjeldusmeetmete rakendamise register, arvestades sealjuures ka Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) poolt antud soovitusi sellise registri pidamiseks.
2. Viia „Juhis ohjeldusmeetmete rakendamiseks tahtest olenematu vältimatu psühhiaatrilise abi osutamisel“ punkt 2.2 kooskõlla psühhiaatrilise abi seaduse (PsAS) § 14 lõikes 3 tooduga, mille kohaselt on ohjeldusmeetmete rakendamise vajaduse üle otsustamine vaid arsti pädevuses.
3. Muuta „Juhis turvateenuse kasutamiseks tahtest olenematu vältimatu psühhiaatrilise abi osutamisel“ punkti 6 viisil, mis välistaks turvatöötajate osalemise ohjeldusmeetmete rakendamisel.
4. Vaadata üle kliiniku personali koosseis otsustades täiendavate töökohtade loomise vajadus.
5. Muuta praktikat, mille kohaselt on kliiniku akuutosakonnas ravil viibivad isikud kohustatud kandma haiglariietust ning võimaldama ravil viibivate isikutel võimalikult laiemal määral kanda isiklikke, haiglas viibimiseks kohaseid riideid.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud kliiniku ruume, vestlesid tööolnud töötajate ning 1 patsiendiga.

(4.1) Õiguskantsleri eelnevate soovitude täitmisest

4.1.1 Ohjeldusmeetmete registri loomine ja pidamine

Kontrollkäigu raames tutvusid õiguskantsleri nõunikud kliinikus peetava vägivallajuhtumite žurnaaliga ning turvaintsidentide (turvatöötaja abi kasutamise) žurnaaliga. Eraldi ohjeldusmeetmete kohaldamist kliinikus ei registreerita. Töötajate sõnul on teave ohjeldusmeetmete kohaldamise kohta kajastatud iga ravil viibiva isiku ravikaardil.

4.1.2 Haiglariietuse kandmine akuutosakonnas

Vestlusest kliiniku töötajatega selgus, et akuutosakonnas on ravil viibivad isikud siiski kohustatud kandma haigla poolt antud riideid (enamasti pidžaamasid). Üldosakonnas on lubatud kasutada isiku enda riideid eeldusel, et need on haiglas viibimiseks sobilikud.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku juhatajal uuesti üle vaadata õiguskantsleri poolt eelneva kontrollkäigu raames tehtud ohjeldusmeetmete registri ja haiglas kantava riietuse osas tehtud soovitused.

(4.2) Ohjeldusmeetmete rakendamine kliinikus, ohjeldusmeetmete registri olemasolu

Kontrollkäigu raames läbi viidud ringkäigul selgus, et kliiniku akuutosakonnas asuv ohjeldusmeetmete kohaldamise ruum on kasutusel ainult eraldamise eesmärkidel. Ruumis puudus voodi – sisustuseks oli madrats ning kott-tool. Ruum on varustatud videovalvega. Eraldusruumi ukseks oli väike aken, mis võimaldas töötajatel ruumis viibivat isikut jälgida. Tulenevalt ruumi suurusest puudus võimalus tervishoiutöötaja pidevaks kohaloluks eraldamiseks ette nähtud ruumis. Osakonnas asuv personaliruum ei asunud ohjeldusruumi vahetus läheduses (näiteks kõrval).

Töötajatega läbi viidud vestlustest selgus, et fikseerimise vajadusel viiakse protseduur läbi palatites. Isik fikseeritakse tema voodisse, kuid tulenevalt asjaolust, et palatid ei ole enamasti

ühelkohalised, võivad palatis viibida ka teised ravialused. Ohjeldusmeetmete kohaldamisele võib kaasata isikukaitse osutamise eesmärkidel turvatöötajaid, kes sekkuvad vaid personali juhendamisel. Ohjeldusmeetmete kohaldamise registrit õiguskantsleri nõunikele ei väljastatud, mistõttu võib eeldada, et sellist eraldi registrit kliinikus ei ole. Ka töötajate sõnul tehakse sissekanded ohjeldamiste kohta isiku ravidokumentatsiooni.

Kontrollkäigu järgselt edastati õiguskantslerile kliinikus kehtiv „Juhend ohjeldusmeetmete rakendamiseks tahtest olenematu vältimatu psühhiaatrilise abi osutamisel“. Eeltoodud korra punkti 1.3.2 kohaselt viiakse ka fikseerimist läbi eralduspalatis. Korra punkti 3.3.3 kohaselt teeb kliiniku sekretär haigusloo lõpetamisel ohjeldusmeetmete rakendamise lehe alusel kande ohjeldusmeetmete registrisse

CPT on sätestanud nõuded ohjeldamisruumile sedastades, et üldiselt peaks koht, kuhu ohjeldatud isik paigutatakse, olema selleks otstarbeks kohandatud. Ruum peab olema turvaline (ilma katkiste klaaside või plaatideta) ning nõuetekohaselt valgustatud ja kütud, pakkudes isikule rahustavat keskkonda. Lisaks sellele peab ohjeldatu olema nõuetekohaselt riietatud ning väljaspool teiste ravil viibivate isikute vaatevälja, välja arvatud juhul, kui ohjeldatu selgesõnaliselt nõuab vastupidist või kui on teada, et isik eelistab seltskonda. Ohjeldamisel peab üks hooldustöötaja olema pidevalt käepärast, et jätkata isiku ravimist ning pakkuda abi. Videojärelevalve ei saa mingil moel asendada hooldustöötaja pidevat kohalolekut. Juhul, kui isik paigutatakse eralduspalatisse, võib hooldustöötaja jääda väljapoole palatit tingimusel, et isik näeb hooldustöötajat täielikult ning viimane saab isikut jätkuvalt näha ja kuulda². Ohjeldamisel ei tohi isiku elulised funktsioonid nagu hingamine ning suhtlemine, söömine ja joomine, olla takistatud³.

CPT 16. üldaruande⁴ punkt 52 rõhutab ohjeldusmeetmete registri pidamise vajalikkust. Ohjeldusmeetmete kasutamise juhtumite registreerimine annab haigla juhtkonnale ülevaate juhtumite toimumise ulatusest ning võimaldab vajadusel meetmete võtmist kõnealuste juhtumite esinemissageduse vähendamiseks. Ohjeldusmeetmete kasutamise juhtumite registreerimiseks tuleb eelistada eriregistrit. Lisaks eriregistrile tuleb ohjeldamise juhtumid registreerida patsiendi isiklikus arstlikus toimikus. Sissekanne registris peab sisaldama andmeid ohjeldusmeetmete kasutamise alguse ja lõpuaja, juhtumi üksikasjade, ohjeldusmeetme rakendamise põhjuste, vastava korralduse või nõusoleku andnud arsti nime ning patsiendi või personali vigastuste kohta. Patsiendil on õigus lisada registrisse selgitavaid märkusi ning teda tuleb sellest teavitada. Nõudmisel tuleb patsiendile teha kogu sissekandest koopia.

Õiguskantsleri hinnangul on ohjeldusmeetmete rakendamise registril oluline roll väärkohtlemise ohu ennetamisel, kuna registri olemasolu ja selles sisalduvate andmete perioodiline analüüs võimaldab välja tuua võimalikud ohjeldusmeetmete kasutamise väärpraktikad. Lisaks patsientide õiguste kaitsmisele piirab ohjeldusmeetmete registri puudumine ka järelevalveasutuste võimalust teostada efektiivset kontrolli kliinikus osutatavate teenuste ja kohaldatavate piirangute üle.

² Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 16.üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35). Punkt 50. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

³ Ibid, punkt 48.

⁴ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 16.üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35). Punkt 37. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

Täiendavalt tuleb märkida, et Tervishoiuamet on oma 10.11.2008 kirjaga nr 5-3/1173 saatnud kõigile psühhiaatrilise abi osutajatele juhendmaterjali „Ohjeldusmeetmete rakendamise kord statsionaarse psühhiaatrilise abi osutamisel“. Tervishoiuamet kutsus juhendi kaaskirjas teenuseosutajaid üles rakendama juhendmaterjalis sätestatud põhimõtteid, kuna need on kooskõlas kehtiva õigusega, lähtuvad üldtunnustatud rahvusvahelistest põhimõtetest ning ekspertide soovitustest. Juhendmaterjali punkti 5.13 kohaselt peetakse kõigi ohjeldusmeetmete rakendamise juhtude kohta eraldi arvestust. Eraldi arvestus peab sisaldama teavet selliste asjaolude kohta, nagu ohjeldatud patsiendi nimi, haigusloo number, ohjeldamise alguse ja lõpu aeg, ohjeldamise tinginud asjaolud, ohjeldamise viis, otsuse teinud arsti nimi, teave ohjeldamise käigus tekkinud vigastuste või terviserikete kohta ning välise abi kaasamine.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku juhatajal viia ohjeldusmeetmete rakendamine vastavusse nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui ka Terviseameti poolt antud juhtnööridega.

Esiteks tuleb tagada edaspidi ohjeldamiste läbi viimine vaid selleks kohaldatud eraldi ruumis ning tervishoiutöötaja pideva järelevalve all. Viivitamatult tuleb lõpetada praktika, kus ohjeldusmeetmeid kohaldatakse palatis teiste ravil viibivate isikute juuresolekul.

Teiseks tuleb kliinikus luua (soovitavalt elektrooniline) ohjeldusmeetmete kohaldamise register, kus on ära toodud vähemalt järgmised andmed: patsiendi nimi, haigusloo number, ohjeldamise alguse ja lõpu aeg, ohjeldamise tinginud asjaolud, ohjeldamise viis, otsuse teinud arsti nimi, teave ohjeldamise käigus tekkinud vigastuste või terviserikete kohta ning välise abi kaasamine. Patsiendil peab olema õigus lisada registrisse selgitavaid märkusi ning teda tuleb sellest teavitada.

Täiendavalt soovitab õiguskantsler Terviseameti peadirektoril teostada järelevalvet ohjeldusmeetmete rakendamise tingimuste ning korralduse üle SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliinikus.

(4.3) Tahtest olenematu ravi kohaldamise otsustusmenetlus

Kontrollkäigu raames läbi viidud vestlusest töötajatega selgus, et tahtest olenematu ravi kohaldamise vajadusel külastab asja menetlev kohus ravil viibivat isikut kliinikus ning kuulab ta ära. Isikut külastab kliinikus samuti kaitsja. Kliiniku töötajate sõnul toimuvad vestlused kaitsja ja kohtunikuga tervishoiutöötaja juuresviibimisel. Kohtumäärus antakse isikule kätte juhul, kui tema vaimne seisund seda võimaldab. Hoolimata asjaolust, et tahtest olenematut ravi on kohaldatud ka eesti keelt emakeelena mittekõnelevate isikute suhtes, ei ole töötajate väitel menetluses tõlke kasutatud.

CPT 8. üldaruande⁵ kohaselt peab menetlus, mille käigus isiku tahtest olenematu paigutamine otsustatakse, olema sõltumatu ja erapooletu ning tahtest olenematu paigutamise otsuse peab tegema kohtunik. Lisaks tuleb isikutele tagada advokaadiga konfidentsiaalse konsulteerimise võimalus⁶.

⁵ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Punkt 52. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

⁶ Ibid, punkt 54.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §§ 535 ja 536 sätestavad nii kohtu kui ka esindaja kohustuse isikuga kohtumiseks. Selline kohtumine peab olema isiklik ja privaatne. Nii näiteks rõhutab ka TsMS § 535 lg 3, et esindaja peab muu hulgas isikuga, kelle kinnisesse asutusse paigutamist menetletakse, isiklikult kohtuma ja ta ära kuulama kohtuniku juuresolekuta. Seega võib isiku ära kuulamine kolmandate isikute, nagu tervishoiutöötajad, juuresolekul olla lubatav vaid teatud oluliste asjaolude, nagu näiteks turvariskid, ilmnemisel. Kõrvale kaldumine privaatse ära kuulamise ning kaitsjate puhul privaatse kohtumise reeglist peab olema põhistatud. Lisaks tuleb tervishoiuteenuse osutajal hoolt kanda selle eest, et juhul, kui kohtumenetlus ning kaitsjaga kohtumine leiab aset kliinikus, oleks nii kohtul kui ka kaitsjal võimalik toimingute tegemiseks kasutada eraldi ruumi.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku juhatajal tagada edaspidi nii kohtule kui ka esindajale võimalus tahtest olenematule ravile allutatava või allutatud isikuga privaatset kohtuda.**

(4.4) Suitsetamise korraldusest kliinikus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul selgus, et akuutosakonnas toimub suitsetamine ühendatud dušširuum/tualetis. Suitsetamiseks määratud kohas ei tuvastatud ventilatsiooni. Üldosakonnas ravil viibivatele isikutele on kasutamiseks ette nähtud suitsetamisruum osakonnast väljaspool. Ruumil oli avatav aken, ventilatsiooni olemasolu töötajad demonstreerida ei osanud.

Tuleb märkida, et kliiniku sisemise regulatsiooni „SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku akuutosakonna sisekord“ punkti 7.8 kohaselt Pärnu Haiglas ei suitsetata. Erandina on lubatud suitsetada tahtest olenematul ravil viibijatel ja teistel haigetel piirangutega ravirežiimide korral. Nimetatud juhtudel on akuutosakonnas on lubatud suitsetada ainult selleks ette nähtud ruumis. Sarnane regulatsioon sisaldub „SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku üldosakonna sisekorra“ punktides 8.5 ning 9.5, mille kohaselt on Pärnu Haiglas suitsetamine keelatud. Osakonnas on piirangutega režiimide puhul lubatud suitsetada ainult selleks ette nähtud ruumis.

Tulenevalt tubakaseaduse (edaspidi TubS) § 30 lõike 2 punktist 5 on tervishoiuteenust osutava asutuse või ettevõtte ruumides suitsetamine lubatud üksnes suitsetamisruumis või suitsetamisalal. Suitsetamisruumi ja –ala osas esitatavad nõudeid täpsustavad sama paragrahvi järgnevad lõigud. Muuhulgas kehtestatakse nõuded ka ruumi ventilatsiooni osas. TubS § 32 punkti 5 kohaselt teostab suitsetamisruumile ja suitsetamisalale kehtestatud nõuete järgimise üle järelevalvet Terviseamet.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler Terviseameti peadirektoril teostada järelevalvet SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku suitsetamiseks ette nähtud ruumide seadusele vastavuse üle.**

(4.5) Videovalve kasutamine kliinikus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul ning vestlusest töötajatega selgus, et kliiniku akuutosakonnas on patsientide jälgimiseks kasutusel videovalve. Videokaamerad on paigutatud osakonna koridori, ohjeldamiste ruumi ning kõigisse palatitesse. Videovalve kasutamise asjaolust teavitamiseks oli paigutatud piktogramm akuutosakonna sissepääsu kohale.

Tulenevalt põhiseaduse (PS) §-st 26 on igaühel õigus eraelu puutumatusele. Eraellu võib sekkuda vaid riigi või kohaliku omavalitsuse asutuste poolt seaduses sätestatud juhtudel ja korras. PS § 26 kaitsealasse kuuluvad eelkõige füüsiline ja vaimne puutumatus, isiku identiteet ning õigus oma kujutisele. Füüsilist ja vaimset puutumatust võib muuhulgas riivata ka isiku jälgimine⁷.

Isikuandmete töötlemisel kaitseb füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusele, isikuandmete kaitse seadus (edaspidi IKS). Üldreeglina on isikuandmete töötlemine lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul, kui seadus ei sätesta teisiti (IKS § 10 lg 1). IKS § 14 sätestab isikuandmete töötlemise tingimused ilma andmesubjekti nõusolekuta. Tervishoiuteenuseid saavate isikute jälgimine videovalve teel teenuste osutamise asukohas võib puudutada isikute delikaatseid isikuandmeid IKS § 4 lõike 2 mõttes. Seaduse § 14 lõike 3 kohaselt võib isikuandmeid edastavat või salvestavat jälgimisseadmetikku kasutada üksnes isikute või vara kaitseks ning juhul, kui sellega ei kahjustata ülemääraselt andmesubjekti õigustatud huve ning kogutavaid andmeid kasutatakse ainult nende kogumise eemärgist lähtuvalt. Andmesubjekti nõusolekut asendab sellise andmetöötlemise korral jälgimisseadmetiku kasutamise fakti ning andmete töötleja nime ja kontaktandmete piisavalt selge teatavakstegemine.

Kuna akuutosakond on olemuslikult kinnine ning isikute liikumisvabadus on piiratud osakonna territooriumiga, siis isikute teavitamise seisukohast ei ole väljaspool osakonda asuv videovalvest teavitav silt piisav sellistele isikutele videovalveseadmetiku kasutamise fakti teatavakstegemiseks.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla psühhiaatriakliiniku juhatajal paigutada kliiniku osakondadesse ning muudele aladele, mis on videojärelevalve all, nähtavale kohale jälgimisseadmetiku kasutamise fakti, andmete töötleja nime ja kontaktandmete kohta käiv teave. Samuti peaks olema edastatud info, milliseid üldkasutatavaid ruume või alasid konkreetselt jälgitakse.

(4.6) Patsientide rahulolu puudutavate andmete teatavakstegemine

Sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõike 6 kohaselt peab tervishoiuteenuste osutaja vähemalt kord aastas tegema patsientide rahulolu ja kaebuste kokkuvõtte, analüüsi ja arutelu koos tulemuste protokollimisega. Patsiendi rahulolu analüüsi tulemused avalikustatakse tervishoiuteenuse osutaja tegevuskohas ja veebilehe olemasolul veebilehel.

SA Pärnu Haigla kodulehelt on kättesaadavad 2005.aastal läbi viidud patsiendi rahuloluküsitluse tulemused⁸. Täiendavalt on veebilehelt kättesaadav teave asjaolu kohta, et SA Pärnu Haigla on alates 1999.aastast patsientide seas rahulolu uuringuid läbi viinud juba kaheksal korral. Kodulehelt nähtuvalt viidi viimane rahulolu uuring läbi aastal 2010⁹.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla juhatusel tagada sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ igakülgne järgimine tervishoiuasutuse töö korraldamisel.

⁷ U. Lõhmus. Kommentaarid §-le 26. – Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi Põhiseadus, Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 26 komm 8-8.1.

⁸ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.ph.ee/index.php?menuID=11>.

⁹ Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.ph.ee/index.php?newsID=135>.

(4.7) Teenuse tarbijate õiguste teatavaks tegemine, asutusesiseste ja asutusest väljaulatuvate kaebuste esitamise võimalus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul nähtus, et akuutosakonnas puudusid mistahes isikute õigusi, haigla sisekorda, kaebemehhanisme jne tutvustavad materjalid. Üldosakonnas oli seinale paigutatud teadetetahvel, millel oli osakonna sisekord. Kliiniku sissepääsu juures asuval teadetetahvil oli lisaks kliiniku sisekorrale paigutatud ka teave Eesti Patsientide Esindusühingu kontaktandmetega. Kontrollkäigu kestel külastatud ruumides ei leidunud kaebuste formulare asutusesiseste kaebuste esitamise tarbeks ning samuti kaebuste kogumise postkaste. Töötajate sõnul ei anta ravile saabunud isikutele üle hilisemaks tutvumiseks mingit teabematerjali. Samuti ei osanud töötajad täpsustada, kas selline teabematerjal kliinikus olemas on.

Kontrollkäigu läbi viimise järgselt kliiniku poolt saadetud sisemisest regulatsiooni „SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku akuutosakonna sisekord“ punktist 7.2 selgus, et osakonda saabumisel tutvustatakse valveõe poolt patsiendile sisekorda, haiguslukku tehakse tutvustamise kohta vastav sissekanne ja patsiendilt võetakse allkiri reeglitega tutvumise kohta. Analoogne tegevuskord sisaldub sisemise regulatsiooni „SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku üldosakonna sisekord“ punktides 8.2 ja 9.2.

Akuutosakonna sisekorra punkti 7.13 ning akuutosakonna kodukorra kohaselt võivad patsiendid või nende külastajad kõikide probleemide ja küsimustega pöörduda osakonna personali, patsiendiesindaja ja oma advokaadi poole. Kaebusi, avaldusi ja ettepanekuid võib esitada ka kirjalikult. Paberit või blankette on võimalik saada valveõdede käest, kes vajadusel abistab või nõustab kirjutamisel. Kirjalikku avaldust või pretensiooni saab lasta postkasti, mis asub I korrusel valvelaua juures. Kaebustele ja ettepanekutele vastatakse ettenähtud korras. Analoogne regulatsioon sisaldub ka kliiniku üldosakonna sisekorraeeskirjade punktides 8.14 ja 9.11 ning üldosakonna kodukorras.

Haiglas on välja töötatud „Pretensioonide menetlemise juhend“ ning „Pretensioonidele vastamise juhend“. Olemuselt on tegu tervishoiuteenuse osutaja sisemist töökorraldust reguleerivate dokumentidega, mis määravad eelkõige kindlaks organisatsioonisisese andmevahetuse, menetlust läbi viivate kogude moodustamise ning vastuste kooskõlastamise põhimõtted. Samas puudub kord, mis ravil viibivatele isikutele või nende lähedastele suunatult kirjeldaks kaebuste esitamise võimalusi, korda, nõudeid, vastamise korda ja muid asjaolusid. Samuti ei ole haiglas ega kliinikus teadaolevalt välja töötatud ja kättesaadavaks tehtud asutusesiseste kaebuste esitamise formulari.

CPT rõhutab oma 8.üldaruandes¹⁰ tõhusa vaidemenetluse olulisust patsiendi õiguste tagamise seisukohalt. Patsientidel peaks lisaks asutusesisese kaebevõimaluse rakendamisele olema võimalus esitada ametlikke kaebusi ka väljaspool asutuse territooriumi paiknevale pädevale organile ja sellega konfidentsiaalselt suhelda. Lisaks peab sotsiaalministri 15.12.2004 määruse nr 128 „Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded“ § 6 lõige 4 kohaselt tervishoiuteenuste osutaja oma tegevuskohas teatavaks tegema patsiendi õiguse pöörduda tervishoiuteenuse osutamise suhtes tekkinud kaebusega tervishoiutöötajate tegevuse peale tervishoiuteenuse osutaja juhtkonna, haigekassa piirkondliku osakonna, Tervishoiuameti või maavanema poole ning nende kontaktandmed.

¹⁰ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Punkt 53. Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

Ravil viibivate isikute teavitamise kontekstis sedastatakse ülalviidatud CPT üldaruandes, et igale patsiendile ja tema perele tuleks raviasutusse saabumise järgselt väljastada tutvustav brošüür, milles on näidatud asutuse sisekord ja patsiendi õigused. Patsient, kes ei ole võimeline brošüüri sisu mõistma, peaks saama kohast abi. Teabematerjal peaks olema koostatud ravil viibivate isikute poolt kasutatavates peamistes keeltes ning alaliselt paigutatud kas iga ravil viibiva isiku öökapile või tehtud kättesaadavaks üldkasutatavates ruumides.

Kliiniku töötajate sõnul on osakondadesse aeg-ajalt mõningaid teabematerjale (nagu sisekord jne) ka paigutatud, kuid eriti akuutosakonnas on haiged sellised materjalid omavoliliselt eemaldanud. Erinevate infomaterjalide, kordade ja muude dokumentide paigutamiseks psühhiaatrilise erivajadusega isikute poolt kasutatavatesse ruumidesse on võimalik kasutada lukustatavaid purunemiskindla klaasiga stende. Sellised on kasutusele võetud näiteks SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatrikliiniku 5.osakonnas. Seega on kliinikus ravil viibivate isikute teavitamine ravil olemisega seonduvatest asjaoludest, nende õigustest ja kaebevõimalustest võimalik ka akuutses seisundis olevate psüühilise erivajadusega isikute viibimiskohtades.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla juhatusel välja töötada ammendav ning patsientidele/nende lähedastele suunatud kaebuste lahendamise kord sätestades kaebuste esitamise ja menetlemise korra, menetlustähtajad, registreerimise ja kaebuste vastamise korra, lisaselgituste andmise kohustuse ning kaebuste pinnalt tehtud kokkuvõtete menetlemise korra. Välja tuleks töötada ka korrale vastav kaebuste formular peamistes ravile pöördunud isikute poolt kasutatavates keeltes. Lisaks haiglasistele kaebevõimalustele tuleb korras sätestada ka isikute õigus pöörduda teiste asjakohaste institutsioonide poole.** Kaebuste lahendamise kord, formular ning muude patsientide kaebuste lahendamiseks pädevate organite nimekiri koos kontaktandmetega tuleb avalikult kättesaadavaks teha igas haigla allüksuses, tervishoiuteenuse pakkuja veebilehel ning samuti paigutada allüksustesse kaebuste kogumise kastid.

Lisaks eeltoodule **soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla juhatusel välja töötada ning tagada teha edaspidi kättesaadavaks kõigile ravile saabuvatele ja seal viibivatele isikutele patsiendiõigusi ja muud haigla (kliiniku) sisekorda ning kaebeõigusi käsitlev teabematerjal.** Psühhiaatrikliinikus jaotatav teabematerjal peab adekvaatselt ning patsientidele arusaadavalt kajastama kõiki nii ravilepingu alusel kui ka tahtest olenemata ravil viibivate isikute õigusi ning muid kliinikus viibimisega seonduvaid asjaolusid psühhiaatrilise abi osutamisel.

(4.8) Olmetingimused kliinikus

Kontrollkäigu kestel läbi viidud ringkäigul selgus, et kliinikus puudub liikumislike erivajadustega isikute transportimiseks ette nähtud lift. Kliiniku akuutosakond asub hoone II ja üldosakond III korrusel. Töötajate sõnul transporditakse puuduliku liikumisvõimega patsiente palatitesse töötajate poolt kandes. Samas ei selgitatud korda, kuidas tagatakse puuduliku liikumisvõimega isikutele õigus viibida igapäevaselt värskes õhus.

Täiendavalt ilmnas asjaolu, et kliiniku osakondades asuvad pesuruumid ja tualetid ei ole ette nähtud kasutamiseks liikumis- või koordinatsioonihäiretega isikutele. Puudus vann patsientide turvaliseks pesemiseks. Akuutosakonna dušširuum oli tualetist, kraanikausist ja suitsetamiseks ette nähtud alast eraldatud vaid kardinaga.

Akuutosakonna hügieeniruumides puudus seep.

CPT 8.üldaruande¹¹ punkti 34 kohaselt peaksid sanitaarruumid patsientidele tagama mõningase privaatsuse. Ka tuleks arvesse võtta vanemaeliste ja/või puuetega patsientide vajadusi. Näiteks ei ole sellistele patsientidele kohased pesuruumid, mille sisekujundusest tulenevalt ei saa selle kasutaja istuda. Samuti peab töötajatel olema võimalik tagada voodihaigete patsientide korralikku hooldust (sh isiklikku hügieeni).

Sotsiaalministri 15.11.2002 määrusega nr 132 kinnitatud "Haiglate majutuse standardtingimused" § 2 lõike 3 kohaselt peavad majutusruumid liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega patsientidele vastama nimetatud puudest tingitud erivajadustele. Sama määruse § 5 loetleb nõuded tualettruumidele. Lisaks on majandus- ja kommunikatsiooniminister 28.11.2002 andnud määruse nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“. Määruse kohaselt on üldkasutatavaks ehitiseks muuhulgas ka haiglad, tervishoiu- või hooldeasutused või sarnaste asutuste oote-, vastuvõtu- ja külastusruumid. Määruse 3.peatükk sätestab nõuded liikumisvõimaluste tagamiseks siseruumides. Muuhulgas käsitletakse nõudeid hoonesse sissepääsuteedele (§ 12 lg 1), liftidele (§ 15) ja tualettruumidele (§ 18).

Kummatigi selgus kontrollkäigu läbiviimisel, et psühhiaatrikliinikul on plaanis kolida uutesse ruumidesse Ristiku tänaval. Siiski ei ole teada täpne kolimise aeg. Seega võib olla käesolevas asukohas suuremate ehitustehniliste muudatuste läbi viimine ebamõistlik. Oluline on aga tagada kliiniku uute ruumide vastavus kõigile nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt kehtestatud nõuetele.

Tulenevalt eeltoodust soovitab õiguskantsler SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku juhatajal tagada kliiniku olmetingimuste vastavus kehtivatele nõuetele. Ehitustehniliste muudatuste tegemise vajadus sõltub kliiniku asukoha muutmise tähtsusest. Lisaks soovitab õiguskantsler kliiniku uute ruumide planeerimisel ja sisustamisel võtta arvesse nii CPT kui ka teiste rahvusvaheliste organisatsioonide poolt antud soovitusi, Eestis kehtivaid õigusakte, õiguskantsleri poolt eelnevalt psühhiaatrilise abi osutajatele tehtud soovitusi¹² ning võimalusel kaasata projekteerimisprotsessi ekspertidena ka liikumislike erivajadustega isikud.

(5) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitusel Terviseameti peadirektorile, SA Pärnu Haigla juhatusele ja SA Pärnu Haigla psühhiaatrikliiniku juhatajale. Kokkuvõte saadetakse teadmiseks Pärnu Maakohtule ja Eesti Advokatuurile.

Soovituste täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitude tegemisest.

¹¹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee 8.üldaruanne (CPT/Inf (98) 12). Kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

¹² Kättesaadavad elektrooniliselt aadressil <http://www.oiguskantsler.ee/?menuID=284>.